

blijft onduidelijk of en in hoeverre de voor de Hollandse schutterijen gesignaleerde kenmerken al of niet uniek zijn. Een en ander laat onverlet dat de inhoud van het boek en de wijze waarop de behandelde materie is gepresenteerd, zeer de moeite waard zijn.

J. P. C. M. van Hoof

J. Huisken, K. Ottenheim, G. Schwartz, ed., *Jacob van Campen. Het klassieke ideaal in de Gouden Eeuw* (Amsterdam: Architectura & Natura pers, Stichting Koninklijk Paleis, 1995, 295 blz., f89,50, ISBN 90 71570 52 5).

Ter gelegenheid van zijn vierhonderdste geboortedag werd in het voormalige Amsterdamse stadhuis op de Dam een tentoonstelling gewijd aan de architect en ontwerper Jacob van Campen. En recentelijk vestigde de ontdekking van het dubbelportret van Constantijn Huygens en Suzanna van Bacrle ook weer de aandacht op diens schilderwerk. Van Campens veelzijdigheid komt in deze naar aanleiding van de expositie ontstane bundel artikelen ten volle tot zijn recht. Na boeken over Vingboons (1989) en Post (1993) heeft K. Ottenheim, stuwende kracht op het gebied van de zeventiende-eeuwse architectuurgeschiedenis, nu de mogelijkheid gekregen hun beider leermeester in het classicisme aan een nader onderzoek te onderwerpen. Dat was nodig, want zoals het eerste hoofdstuk duidelijk maakt bestonden er vele misvattingen en zelfs legenden over zijn leven. Hier kan dat alles aan de hand van nieuw (archief)onderzoek in zeven artikelen worden rechtgezet. Bovendien staan in een calendarium met de bewezen feiten van zijn levensloop, een genealogie van zijn familie, en een aparte catalogus van schilderijen en tekeningen de beschikbare gegevens op een rij.

De artikelen van M. J. Bok over familie, vrienden en opdrachtgevers, van Q. Buvelot over Van Campens schilderkunst en ontwerpen voor geschilderde decoratieprogramma's, van Ottenheim over zijn architectuur, van E. J. Goossens over beeldhouwkunst en van M. Spies over zijn contacten met literatoren bevatten tevens de interpretatie van zijn optreden en denkbeelden. Die duiding moet echter geschieden met bijzonder weinig tastbare gegevens, want van zijn architectonisch oeuvre bleven maar een paar specimina ongeschonden. Ook zijn schilderijen en tekeningen hebben de tand des tijds slecht doorstaan, terwijl het feit dat Van Campen zelden signeerde een verdere complicatie is. Zelf trad hij nauwelijks in een officiële functie op. Meestal was hij adviseur of ontwerper en coördinator van werkzaamheden zodat er niet veel archiefstukken over zijn artistieke productie bewaard zijn. In het totaal beschikken we over één brief van zijn hand. Des te bewonderenswaardiger is het hier gepresenteerde resultaat. Bok begint al met een verrassing want zijn onderzoek toonde aan dat Van Campen niet in 1595 maar een jaar later was geboren. De van katholieken huize stammende architect was verder nazaat van een van de voornaamste ingezetenen van het middeleeuwse Amsterdam en hij was zich ervan bewust dat zijn werkzaamheden aan de Nieuwe Kerk het gebouw betroffen, waar zijn voorvaderen begraven lagen. Voor een zoon van een katholieke welgestelde familie die geen ambten bekleden kon was de schildersopleiding een eervolle tijdsbesteding. Na 1630 zetelde Van Campen op zijn buiten bij Amersfoort waar hij een grote clientèle onderhield en een adellijke levensstijl voerde. Huygens en Johan Maurits kwamen er dan ook logeren. Maar hij moet, misschien door zijn hooggestemde artistieke idealen, voor zijn opdrachtgevers een lastig man zijn geweest, die werk moeilijk kon afronden en mogelijkterwijs wel eens te diep in het glas keek.

Voor de paleizen van de stadhouder en de daarbij behorende tuinen, de huizen van Huygens en Johan Maurits, kerken en het stadhuis van Amsterdam met hun versieringen vervaardigde hij ontwerpen, soms op berucht schetsmatige wijze zodat anderen ze moesten uitwerken. Daar ontstonden dan wel eens onenigheden over. Terwijl zijn schilderwerk aanvankelijk de invloed van het caravaggisme én classicisme vertoonde (Buvelot spreekt van een kameleonachtige verandering van stijl) was in zijn plannen voor gebouwen uitsluitend het classicisme de leidraad. Door bestudering van de Romeinse architect Vitruvius — zoals die door de Italianen Palladio en Scamozzi werd geïnterpreteerd — en dus door het volgen van de antieken, wilde hij in de toepassing van mathematische principes van bouwkunde een bouwkunst maken. Daarin kwam door combinatie met beeldhouw- en schilderkunst een levensvisie tot uiting. En bij dit alles stond niet de rijkdom van het ornament centraal maar ging het om het herscheppen van een universele harmonie van proporties. Van Campen zou daarom volgens Ottenheim ook de wijzigingen in het Amsterdamse stadhuis, waar de Burgerzaal door de Romeinse 'basilica' was geïnspireerd, niet hebben geaccepteerd omdat zij ingingen tegen deze 'ware bouwstijl', gecreëerd door de vrije kunstenaar. Voor de leek is deze interpretatie van het gebouw toch wat moeilijk te verbinden met de elders aangevoerde overeenkomst van het stadhuis met de bijbelse tempel van Salomo, die door een zeventiende-eeuwse jezuiet als ideaal, klassiek gebouw in beeld was gebracht. Iets meer aandacht voor dit toen overigens heel gewone eclecticisme had in deze verwarrende materie verhelderend gewerkt. Enkele discrepanties in de interpretatie van de artikelen zouden daardoor ook nader zijn verklaard. Maar het fraai geïllustreerde boek zal lang de definitieve publikatie over Van Campen blijven.

E. O. G. Haitsma Mulier

B. Cox, *King William's European joint venture* (Assen: Van Gorcum, 1995, ix + 243 blz., ISBN 90 232 3028 0).

Na lezing van het eerste hoofdstuk van deze studie waant de lezer zich in een spannend jongensboek verzeild geraakt. De auteur beschrijft daarin op pakkende wijze de risicovolle terugkeer in 1691 uit Engeland van de kersverse Engelse koning Willem III. Mist en ijsgang verhinderden zijn jacht 'Mary' de Maasmond binnen te lopen en een hachelijke tocht in een open boot volgde. Met geluk en wijsheid werd de Zuidhollandse kust veilig bereikt en kon Willem zich in Honselaarsdijk melden waar de crème de la crème van de Europese leiders op zijn instigatie bijeen was gekomen om te bespreken hoe gezamenlijk de strijd tegen het expansieve Frankrijk opgenomen kon worden. Na deze introductie begint het boek echt want de Grote Alliantie van 1698 tussen de Republiek, Engeland en Oostenrijk is het eigenlijke onderwerp van het boek waarin de auteur wil aantonen dat dit verbond uitzonderlijk voor zijn tijd was door zijn totstandkoming en vorm, dat het een beginpunt vormt voor het verdere verloop van de Europese geschiedenis en dat het de verdienste was van Willem III dat het er is gekomen.

Om dat te doen neemt de auteur een lange aanloop die er toe leidt dat we halverwege het boek bij het eigenlijke onderwerp belanden. Daarmee is bepaald niet gezegd dat het eerste deel niet interessant is maar voor de argeloze lezer die denkt een boek over Willem III te